

Enheten för naturvård

Söderbysjön-Dammtorpssjön SE0110169

Bevarandeplan för Natura 2000-område

(enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)

Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44569-2016

Namn	Söderbysjön-Dammtorpssjön	Areal	63,2 ha
Natura 2000-kod	SE0110169		
Kommun	Nacka		
Bevarandeplan fastställd av Länsstyrelsen	2007-02-05		
Bevarandeplan reviderad av Länsstyrelsen	2016-12-20		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Kommunalt		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
3150	Naturligt näringsrika sjöar	19,3	31
8220	Silikatbranter	1,9	3
9180	*Ädellövskogsbranter	1,2	1,9

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1042	Citronfläckad kärrtrollslända	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
1081	Bred gulbrämrad dykare	<i>Dytiscus latissimus</i>
1082	Bred paljettdykare	<i>Graphoderus bilineatus</i>

Bevarandesyfte för Söderbysjön-Dammtorpssjön

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer och arter nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna.

Områdets prioriterade livsmiljö är naturligt näringsrika sjöar 3150. I området är också arten bred paljettdykare prioriterad eftersom det är det enda Natura 2000 - området i länet från vilket arten är rapporterad. Arten anses vara relativt väl spridd, men svår att hitta. Det finns ytterst få moderna fynd i länet och fyndet i Dammtorpssjön är från 1967. Naturligt näringsrika sjöar är i östra Svealand en ganska väl företrädd livsmiljö, men relativt få är skyddade. Söderbysjön-Dammtorpssjön, framför allt den grunda Dammtorpssjön, representerar en typ med rik vegetation dominerad av vattenaloë. Det finns ganska många sådana sjöar i Nacka, men många är mer påtagligt påverkade av urbanisering i tillrinningsområdena. I Dammtorpssjön finns en rik fauna av vatteninsekter, inklusive tre arter som är grund för utpekande av Natura 2000-områden samt två arter, grön mosaikslända och bred kärrtrollslända, som är fridlyst i enlighet med art- och habitatdirektivets annex IV.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Söderbysjön-Dammtorpssjön

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna uttrycks i detta område i följande mål.

Naturligt näringsrika sjöar (3150)

- Arealen naturligt näringsrika sjöar ska bibehållas.
- Halten av näringsämnen ska vara intermediär (mesotrof) och får lägst motsvara god status. Detta mål hänvisar till vattenförvaltningens utvärderingssystem enligt HVMFS 2013:19¹ med avseende på relevant kvalitetsfaktor.
- Vegetationen ska domineras av näringskrävande arter där långskottsväxter förekommer rikligt. Vegetationen i strandzonen är varierad och har inslag av örter.
- Vattenståndsvariationerna i sjöarna Dammtorpssjön och Söderbysjön ska inte minska utan ligga kvar på nuvarande nivå med en amplitud på 0,7 meter.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel vattenaloë, ska finnas i livskraftiga bestånd.

¹ Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

Silikatbranter (8220)

- Arealen silikatbranter ska bibehållas.
- Varierade miljöer på bergssluttningarna med allt ifrån solbelysta klippväggar till vattenöversilade klippor i skugglägen, är en förutsättning för artrikedomen.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

***Ädellövskogsbranter (9180)**

- Arealen silikatbranter ska bibehållas.
- Igenväxningsvegetation som utgörs av barrträd förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- Ädellövträd ska dominera i trädskiktet.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Citronfläckad kärrtrollslända (1042)

- Populationen av citronfläckad kärrtrollslända ska vara livskraftig.
- Naturliga och goda förhållanden vad gäller vattenstånd och vattenkvalitet i sjön samt i omgivande myrmark.
- En varierad och artrik vattenvegetation ska bibehållas för att gynna andra vatteninsekter som larven av citronfläckad kärrtrollslända lever på.
- Igenväxning av sjön förekommer inte utan öppna vattenspeglar med vindskyddande strandvegetation, som är viktiga för sländans parningsflykt, finns kvar.
- Artens livsmiljö ska bibehållas och vara i ett gynnsamt tillstånd.

Bred gulbrämad dykare (1081)

- Populationen av bred gulbrämad dykare ska vara livskraftig.
- Rik tillgång på föda för arten i form av vattenlevande insekter.
- Artens livsmiljö ska bibehållas och vara i ett gynnsamt tillstånd.

Bred paljettdykare (1082)

- Populationen av bred paljettdykare ska vara livskraftig.
- Rik tillgång på föda för arten i form av vattenlevande insekter.
- Artens livsmiljö ska bibehållas och vara i ett gynnsamt tillstånd.

Beskrivning av området

Söderbysjön och Dammtorpssjön är belägna i ett kuperat sprickdalslandskap med barrdominerad skog och lövskogsbestånd. Sjöarna är sammanbundna via ett smalt sund. Söderbysjön förbinds med Ältasjön via en kanal. I norr har sjöarna sitt utlopp genom Nackabäcken. Båda sjöarna är näringsrika och har en riklig

BEVARANDEPLAN**Datum**
2016-12-20**Beteckning**
511-44569-2016

vattenvegetation. Natura 2000-området består av de två sjöarna och en ca 50 meter bred zon runt om samt den norra delen av kanalen mot Ältasjön.

Söderbysjön, som ligger längst söderut, kantas av branta glest bevuxna klippor och bitvis av flackare stränder bevuxna med bland annat vass, kaveldun, säv och gul svärdsilja. Nedströms Söderbysjön ligger Dammtorpssjön. Denna sjö är grund (maxdjup ca 1,5 m) och delvis bildad genom dämning av Nackabäcken. Sjön har en riklig flybladsvegetation av bland annat gul och vit näckros samt gäddnate. I framför allt Dammtorpssjön är den för livsmiljön typiska arten vattenaloe vanlig. Arten är knuten till näringsrika sjöar med klart vatten. Vattenaloe var vanlig i Nacka kommun redan på 1930-talet och förmodligen fanns den i Dammtorpssjön och Söderbysjön.

Sjöarna omges av barrblandskog, hållmarkstallskog och lövskog. I anslutning till området har ett antal nyckelbiotoper hittats. Vid Dammtorpssjöns norra strand finns en gammal hassellund med rikligt med hasselticka, gamla och rötskadade aspar, senvuxna ekar och en del död ved. Vid Söderbysjöns sydvästra del har en olikåldrig och flerskiktad ädellövdominerad skog i en nordlig bergsbrant hittats. Här har två sällsynta och hotade svamparter hittats, ostticka och kandelabersvamp. I sydöstra delen av Söderbysjön finns ett hållmarksområde med naturskogskaraktär. Här finns rikligt med lågor, torrakor och spår av brand. I området växer rikligt med taltickor.

Området är ett av Stockholmstraktens mest lättillgängliga och välbesökta områden och sjöarna används av bl a Stockholms Universitet för biologiundervisning och många skolor använder sig av sjöarna för fiske. Fisket har ett högt rekreativvärde och sportfiskekort säljs i området.

Beskrivning av arter och livsmiljöer

Naturligt näringsrika sjöar (3150)

Dammtorpssjön och Söderbysjön är eutrofa med en rik vattenvegetation och en rik insektsfauna. Sjöarna är inte helt naturligt eutrofierade men förekomsten av typiska arter indikerar att sjöarna ändå håller hög kvalitet. I sjöarna växer rikligt med den typiska arten vattenaloe och flera natearter. I sjön har fyra Natura 2000-insektsarter återfunnits, bred paljettdykare, bred gulbrämrad dykare, citronfläckad kärrtrollslända och grön mosaiktrollslända. Dessa är beroende av kombinationen av en rik vattenvegetation och öppna vattenspeglar. Förekomsten av citronfläckad kärrtrollslända indikerar att trollsländefaunan i området är rik. Grön mosaiktrollslända är beroende av vattenaloe då de endast lägger sina ägg på denna växt.

Sjöarna hyser ett rikt djurliv och här finns ett flertal arter av till exempel fåglar, fiskar, groddjur och insekter. Vid Söderbysjön häckar bland annat sothöna och skäggdopping och i sjön lever gädda, abborre, mört och braxen. Vid

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

Dammtorpssjön häckar till exempel skäggdopping, rörhöna, knipa, enkelbeckasin och sävsparv och i sjön lever bland annat gädda, abborre, mört, braxen, sutare och den sällsynta snäckan *Acroloxus lacustris*. Grön mosaiktrollslända har också påträffats i Dammtorpssjön. Denna art finns listad i habitatdirektivets fjärde bilaga och får därigenom inte fångas, dödas eller störas.

Sjöarnas vattennivå har höjts genom en dämning vid utloppet till Nackabäcken. Sjösystelet regleras för att undvika översvämningar i bostadsområden vid Ältasjön. Kanalen mellan Söderbysjön och Ältasjön rensas regelbundet från vattenvegetation för att minska skillnader i vattenståndet över året. En klippning av vattenaloen i ån genomförs i augusti-oktober varje år eller vid behov och ansamling av torv grävs vid behov bort och läggs på sidan av ån.

Intill Söderbysjön ligger en golfbana som kan påverka den intilliggande sjön genom utsläpp av närsalter. I vilken omfattning utsläppen påverkar sjön är inte utrett. Sjöarna har tidigare varit hårt belastade av spillvatten via Ältasjön och Ulvsjön. Nära Dammtorpssjön passerar den starkt trafikerade Ältavägen. Sjöarna har tidigare varit kraftigt eutrofierade men fosforhalterna har på senare tid kunnat sänkas genom aktiva insatser. Främst Söderbysjön är dock fortfarande alltför eutrof och ytterligare insatser för att sänka fosforhalterna behövs. Fortfarande är sedimenten fosforrika och vid syrebrist på bottenarna, som tidvis drabbar båda sjöarna, frigörs fosfor. Fosforhalten i Söderbysjön är idag ca 30µgP/l, i Dammtorpssjön ca 15-20 µgP/l och i Ältasjön som ligger uppströms Söderbysjön är fosforhalten ca 75µgP/l.

I Söderbysjön har signalkräfta, karp och gös planterats ut. Signalkräftan har etablerat sig men utgör inget hot mot sjöns livsmiljö. Gösen har inte etablerat sig i vare sig Söderbysjön eller Dammtorpssjön men däremot i Ältasjön. I Dammtorpssjön har spegelkarp planterats ut men inte etablerat sig. Spegelkarpen är inte en naturligt förekommande art och dess effekter på sjön är inte utredda. En negativ effekt är att de genom sitt födosöksbeteende grumlar vattnet. Spegelkarpen frigör näring till vattnet så att växtplankton gynnas, vilket leder till planktongrumling.

Silikatbranter (8220)

Livsmiljön silikatbranter hittas utmed Söderbysjöns stränder, främst i södra delen av området. På silikatrika bergbranter, där vegetationen återfinns på stenhällar och i sprickor, växer främst lavar och mossor. I sprickor kan också kärlväxter förekomma men oftast av ett fåtal arter.

***Ädellövskogsbranter (9180)**

Ädellövskogsbranten återfinns i Natura 2000- området vid Söderbysjöns östra strand. Det utgör en mindre del längst i väster av en nyckelbiotop. Under senare år har gran gallrats bort i livsmiljön. I övre delen av slutningen dominerar ek, men i de nedre delarna finns också mycket lind och bland annat lite lönn. I nyckelbiotopen finns allmänt med senvuxen lind, död ved av ädellövträd, samt

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

mosstäckta block och lodytor. Alla dessa egenskaper kanske inte karaktäriserar den mindre del som ingår i Natura 2000-området.

Citronfläckad kärrtrollslända (1042)

Citronfläckad kärrtrollslända lever i och vid vegetationsrika vatten som har en öppen vattenspegel då detta är nödvändigt vid äggläggningen. Larven lever i strandnära vatten som rovdjur på vatteninsekter och kräftdjur. Frånvaro av fisk är gynnsamt för arten.

Larvutvecklingen är vanligtvis 2-årig men beror på hur klimatet och födotillgången varit. Larverna kläcks till adulter från slutet av maj till mitten av juli beroende på hur varm vår och sommaren är. De fullvuxna trollsländorna är bra flygare och kan förflytta sig mer än 10 km mellan olika vattensystem i landskapet men håller sig vanligtvis i närheten av sin egen uppväxtplats.

Arten är rapporterad vid ett 15-tal tillfällen 2006-2016 ofta ganska många exemplar. Sjön bedöms vara en bra miljö för rik förekomst av sländan.

Bred gulbrämrad dykare (1081)

Bred gulbrämrad dykare eller bredkantad dykare är både som larv och vuxen skalbagge ett rovdjur, som lever på både fisk- och grodyngel. Den lever i sjöar och dammar som har en tät strandvegetation tillsammans med vegetationsfria ytor i vattnet. Arten påträffas oftast i de yttre delarna av strandvegetationen.

Reproduktionen sker på våren och äggen kläcks efter ca 2 veckor. Larven, vars föda till stor del baseras på nattsländelarver, växer snabbt och förpuppas redan efter 4 till 6 veckor. De vuxna kläcks oftast under försommaren.

Arten är goda flygare och kan sprida sig mellan sjöar och vattensystem på flera kilometers avstånd.

Arten är under 2000-talet observerad från träbron mellan de båda sjöarna och vid riktad inventering har även ett exemplar fångats i fälla i Dammtorpssjön.

Bred paljettdykare (1082)

Bred paljettdykare förekommer främst i dammar och sjöar som är djupare med en tät vegetation. Både larven och skalbaggen är rovdjur och jagar främst andra vattenlevande insekter.

Bred paljettdykare flyger bra och kan sprida sig mellan sjösystem på flera kilometers avstånd.

Arten har hittats i Dammtorpssjön och finns troligtvis även i Söderbysjön. Arten påträffades senast 1967.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt

Området har ett starkt skydd i egenskap av naturreservat. Potentiella hot såsom plantera ut för trakten främmande växt- och djurarter i mark och vatten, nydikning eller underhåll av gamla diken och olika typer av exploatering är förbjudna enligt föreskrifterna för reservatet.

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

Naturligt näringsrika sjöar (3150)

- Minskad vattenståndsvariation.
- Övergödning.
- Utplantering av olämpliga fiskarter.
- En oaktsam avverkning i strandnära skogsområden och rensing i vattnet av till exempel Ältaån kan resultera i en grumling av vattnet.

Silikatbranter (8220)

- Skogsavverkning och bortförsel av död ved.
- Igenväxning.

***Ädellövskogsbranter (9180)**

- Igenväxning av gran.
- Viltbete kan förhindra förnygring av lövträden.

Citronfläckad kärrtrollslända (1042)

- Igenväxning runt sjön som skuggar då arten är starkt gynnad av solexponering.
- Igenväxning så att ingen vattenspegel återstår.
- Utplantering av olämpliga fiskarter.

Bred gulbrämad dykare (1081)

- Försämrade vattenkvalitet.
- Utplantering av olämpliga fiskarter.

Bred paljettdykare (1082)

- Försämrade vattenkvalitet.
- Utplantering av olämpliga fiskarter.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

Bevarandeåtgärder med tidsplan

Gällande regler

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap. MB.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom delar av Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Citronfläckad kärrtrollslända, bred gulbrämrad dykare och bred paljettdykare är fridlyst enligt 5 § Artskyddsförordningen (2007:845).

Behov av ytterligare reglering

Det finns inget behov av ytterligare reglering.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-44569-2016

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder som komplement till vad som gäller i åtagandeplaner och skötselplaner för Söderbysjön-Dammtorpssjön. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
Naturligt näringsrika sjöar (3150)	<i>Röjning av vass för att upprätthålla mosaik av vass och öppna vattenytor. Det bortröjda fraktas bort från området.</i> Rensning och muddring av Ältån ska ske så att risk för grumling av vattnet ej uppstår. Muddringsmassorna ska tas bort från området.	Vid behov. Vid behov.
Silikatbranter (8220)	Röjning av igenväxningsvegetation.	Vid behov.
*Ädellövkogsbranter (9180)	Röjning av invandrande gran.	Vid behov.
Citronfläckad kärrtrollslända (1042)	Röjning av strandkant och vatten för att öppna upp för solinsläpp och en öppen vattenspegel.	Vid behov.

Bevarandetillstånd i dag

Tabell 4. Bevarandetillstånd hos ingående livsmiljöer och arter.

Livsmiljö/art	Bevarandetillstånd
Naturligt näringsrika sjöar (3150)	Gynnsamt.
Silikatbranter (8220)	Gynnsamt.
*Ädellövkogsbranter (9180)	Kunskap saknas.
Citronfläckad kärrtrollslända (1042)	Gynnsamt.
Bred gulbrämad dykare (1981)	Gynnsamt.
Bred paljettdykare (1082)	Kunskap saknas.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44569-2016

Inventeringar i området och andra referenser

Biologisk -Geovetenskapliga linjen. Natur i Nackareservatet. Naturinventering och skötselplan. 1998.

Botaniska sällskapet i Stockholm. Stockholmstraktens växter. 1937.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Utplanteringsstillstånd av fisk och kräftor, uppgifter från Henrik C Andersson. 2004.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Naturkatalog för Stockholms län. Remissupplaga. 1996.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Våtmarksinventering i Stockholms län. Rapport nr 1997:1. 1997.

Nacka kommun. Förslag till beslut och övergripande skötselplan "Nackareservatet". 2004.

Nacka kommun. Muntliga uppgifter. 2004.

Nacka kommun. Nacka gård Naturreservat i Nacka kommun. 2005.

Skogsvårdsstyrelsen. Nyckelbiotopsinventering. 1997.

Stockholms tingsrätt, avd 5 Vattendomstolen. Vattendom för rensningar m m i Ältasjöns utloppså. 1979.

Södertörnsekologerna. Inventering av trollsländor i Stockholms län åren 2000-2001. Katarina Ekestubbe, Erland Dannelid, Charlotta Rosén och Johan Wenngren. Rapport 2003:1. 2003.

Tirén, Torbjörn. Muntliga kommentarer. 2003.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-44569-2016

Karta

Livsmiljöernas sifferkoder i kartan och dokumentet är korrekta liksom namnen i dokumentet. Livsmiljöernas namn i kartan kan dock vara felaktiga.

